

Aktivita a „zpětné“ působení / Reakce a „zpětné“ působení

Velmi rozšířená představa tzv. zpětného působení je založena na základním omylu, totiž že tzv. zpětná vazba je přímým následkem původního působení. Ve skutečnosti ani nejprimitivnější, mechanická zpětná vazba není žádným protažením původního působení: žádný přetlak parního kotle se sám neohlídá, ale prostě vybuchne, když tlak překročí určitou mez. Ventil je samostatným vynálezem, tj. má svůj původ v jiném kontextu – potřebuje zkrátka svého vynálezce. Tím spíše to platí pro „zpětné vazby“ v organickém těle, které jsou ovšem nesrovnatelně komplikovanější. Pozitivistický (a „marxistický“) výklad „zpětného působení“ vědomí (ať už individuálního nebo kolektivního) na „základnu“ nechává nepovšimnutou základní skutečnost toho, že vědomí má svůj vlastní původ a zdroj, který ze „základny“ nevyplývá – když tu žádné vědomí není, tak si je žádná „základna“ nevyprodukuje. Vědomí působí na „základnu“ nikoli „zpětně“, nýbrž ve formě „reakce“, a to reakce velmi specifické, vycházející nejenom z jiného centra, ale zejména z jiné roviny. Reakce ovšem není vždy jen odpovědí na akci jiného aktivního centra, nýbrž může být také odpovědí na rozpoznání a zhodnocení situace nebo některého z jejích aspektů. Takže můžeme uzavřít: reakce nikdy není jen „zpětným“ působením, ale vždycky v ní je také něco z „původní“ aktivity reagujícího subjektu, a zejména to, čím přesahuje pouhou odpověď na „aktivní“ vnější podnět, může být významnější než to, co je takovou pouhou odpovědí. Čím je úroveň, z níž je na nějaké podněty resp. na situaci reagováno, vyšší, tím je důležitost toho, co přesahuje povahu podnětu, významnější. To je velmi dobře vidět na rozrůstající se míře i zvyšující se úrovni využívání přírodních zdrojů. Ale nejen lidské využívání přírodních zdrojů nemůže být vykládáno jako pouhé reagování na takové „podněty“, jakými jsou zásoby fosilních paliv, ale stejně by bylo absurdní interpretovat „vynález“ rostlinného chlorofylu jako „zpětné“ působení či pouhé pokračování slunečního záření.

(Písek, 050329-2.)